

Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor (SOU 2015:63)

(Ju2015/05069/L5)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors yttrande utgår från regeringens mål att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor gör ingen bedömning av utredningens prövning och slutsats av huruvida Sverige lever upp till de regelverk man har anslutit sig till eller ej och har inga synpunkter i den delen av utredningens arbete.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor vill dock lyfta det som framstår som en brist när det gäller konsekvenser av de förslag som utredningen har lämnat i följande delar;

Bilden av terroristen, nu och i framtiden

MUCF vill inledningsvis peka på utredningens brist på problematisering av de individer som är involverade i terrorn. Bilden av den vuxne, oftast manlige stridande som reser till Syrien för att aktivt stödja IS, medvetet finansiera eller rekrytera andra individer till terrorhandlingar är bara en bild av verkligheten. En sådan målgrupp för ökad kriminalisering är enkel och rimlig för de flesta att förstå och samtycka till, oavsett att omfattande ingrepp i den personliga och rättighetsbaserade integriteten föreslås.

En relativt ny tendens är att unga flickor/kvinnor rekryteras genom riktad propaganda för att ansluta sig till IS och de områden där de verkar. Inte sällan är rekryterare för denna grupp själva kvinnor som har rest och återvänt eller som stödjer IS kamp på "hemmaplan". Man uppskattar att unga flickor rest från Sverige (ca 30-40 personer)¹, men även från andra länder. Det finns också skäl att

¹ Mail med Linus Gustafsson, Försvarshögskolan, 8 juni 2015 (bekräftade uppgifter från SÄPO)

anta att det inom den närmaste tiden kommer att öka. Detta baseras på uppgifter från både Säkerhetspolisen och Försvarshögskolan. I en del fall har flickorna varit så unga som 13-14 år. Vanligtvis är det dock unga mellan 15-21 år. I vissa områden (Göteborg) är det snart fler flickor/kvinnor som reser än män. Det har handlat om kvinnor som åker, inte primärt för att strida eller utbilda sig, men för att på olika sätt bidra till kampen genom att "bygga upp" en stat.

<http://www.gp.se/nyheter/reportage/1.2607022-unga-kvinnor-lockas-till-syrien>²

De svårigheter att bedöma syftet med en resa eller i vilken omfattning en individ bidrar till terrorism genom både direkt och indirekt stöd till terrorverksamhet bör lyftas och utredas. Framtida krav på att eventuellt även kriminalisera anslutning till en extremistisk rörelse oavsett syfte har också relevans för en mer grundlig analys i detta skede.

En anledning till att detta inte nämns i utredningen kan vara att risken vid ett eventuellt återvändande till Sverige bedöms utifrån att män/killar innebär en fara för att terrorbrott begås av dessa individer här i Sverige. Något som återvändande kvinnor bedöms utgöra i lägre utsträckning än män. På samma sätt har man utgått från den situation vi ser idag, utan en bredare analys av hur ett framtida scenario kan komma att se ut. Fokus har också alltför ensidigt legat på problematiseringen av den islamistiska mobiliseringen som i relation till den högerextrema rörelsen och stödet i exempelvis Ukraina för närvarande är mer omfattande. Men om en hårdare terrorlagstiftning ska införas med de svåra avvägningar till integritetsfrågor som en konsekvens av vad lagförslagen innebär borde ett bredare anslag ha anförts.

En kortare analys av konsekvenser, förutom de rent ekonomiska, finns med i utredningen men tyvärr landar det inte i några framtida förslag på ytterligare utredning/beredning förutom när det gäller hemliga tvångsmedel där man förväntas utöka dessa i kampen mot terrorism. Övriga konsekvenser, t.ex. svårigheter att arbeta förebyggande, stigmatisering av vissa grupper och framtida problem för våra myndigheter att samverka kring exempelvis exit-verksamhet som både Säkerhetspolis och den nationella samordnaren framfört, nämns men renderar inga förslag på åtgärd eller fortsatt utredning.

Ungdomsperspektiv och unga lagöverträdare

De nationella ungdomspolitiska målen utgör grunden för Sveriges agerande och ska inte enbart begränsas till regeringens insatser utan omfatta all offentlig verksamhet som berör ungdomar, eftersom ungdomars levnadsvillkor avgörs på flera nivåer i samhället³. Ungdomspolitiken berör således kommunal, nationell

² Artikel i Göteborgsposten 15 januari 2015.

³ Skr. 2009/10:53, *En strategi för ungdomspolitiken*

och EU-nivå. Ungdomspolitiskt arbete bör också bedrivas på internationell nivå i t.ex. FN. Statliga myndigheter är därmed ansvariga för att ett ungdomsperspektiv finns med allt arbete som myndigheten gör. Ett sådant synsätt skulle bidra till att utredningens förslag diskuteras av fler aktörer. Eftersom förslagen på ökad kriminalisering får konsekvenser både för barn mellan 15- 18 år och unga mellan 18-25 år i ganska stor utsträckning borde detta ha fått utrymme i en diskussion om framför allt konsekvenser med en utvidgad lagstiftning.

Hur ska en rättssäker prövning av de rekvisit som ska vara uppfyllda kunna garanteras de barn och unga som står i begrepp att företa en resa, oavsett om det är för att bygga upp en islamistisk stat genom att föda barn, ingå äktenskap, bidra med finansiering och annat stöd eller tränas för strid? Kommer barn och unga i större utsträckning att finnas på våra häkten under utredning om eventuellt terrorbrott, ett synnerligen allvarligt brott? Den uppfattning och reglering som gäller idag handlar om att unga lagöverträdare som misstänks för brott ska utredas snabbt och av särskilt utbildad personal inom socialtjänst, polis och domstolar. Ska de synnerliga skäl som kan åberopas för att medge undantag för att på olika områden inskränka medborgerliga rättigheter att röra sig fritt, uttrycka sig, gå med och ur föreningar m.m. kunna möjliggöra att handläggningstiderna får utsträckas till sex månader eller ett år på grund av exempelvis svårigheten att föra i bevis?

Vi ser redan idag svårigheter för socialtjänsten att både utreda och vårda/straffa unga lagöverträdare som begått grova brott. Den särskilda kompetens som idag saknas i de flesta kommuner och även inom rättsväsendet när det gäller utredningar som rör unga lagöverträdare, särskilt inom detta svåra och outredda område, kommer att ta tid att bygga upp. Bland annat bedömningen av straffsätser och bedömningen av om straffet är proportionerligt i relation till det ur ett samhällsperspektiv sett mycket allvarligt brott. Finns det risk för att ett så svårt rättsområde som detta får negativa konsekvenser i de beslut som fattas och som rör barn och unga?

Förebyggande arbete och civilsamhällets roll och möjligheter

Myndigheten vill också lyfta de svårigheter som ökad kriminalisering kan få på det förebyggande arbetet för det civila samhällets aktörer och som också framförts i de dialoger myndigheten har haft med exempelvis föreningar och församlingar. Några problem som har identifierats och framförts har också Säkerhetspolisen och den nationella samordnaren framfört. Det försvårar det förebyggande arbetet som många av civilsamhällets aktörer bedriver genom stöd till anhöriga och i arbetet med att hindra individer som står i begrepp att resa eller uttrycker en viljeyttring eller avsikt att resa. Vikten av att det **också** finns ett tydligt fokus på ett brett förebyggande arbete har även framförts av ansvariga politiker.

Frågor och oro som framkommit handlar om hur föreningar och olika lokala aktörer kan verka och förhålla sig till kriminalisering av exempelvis resande på ett tidigt stadium. Det är ofta i närmiljön, familjen, fotbollslaget, församlingen eller fältassistenter i stadsdelen som upptäcker tendenser eller förändringar hos den enskilde individen först. Det finns även en oro över att föräldrar och andra anhöriga inte ska våga anmäla eller kontakta aktörer som de tidigare haft stort förtroende för av rädsla för att deras barn ska "tas av polisen" eller "hamna i något register". I de kontakter som MUCF har haft med representanter från det civila samhället ser man framför allt problem med att kriminalisera unga individers återvändande. En förälder som medvetet eller ovetandes har erfarenhet av att ens barn har rest till exempelvis Irak eller Syrien ser kriminaliseringen som ett hinder mot en eventuell önskan eller motivation till att återvända. Att ungdomen ska bli registrerad motverkar utifrån de synpunkter som myndigheten tagit del av återanpassning till samhälle med mera.

Sammanfattning

MUCF anser att förslagen på kriminalisering utgår från en begränsad bild av terroristen. Det förenklar lagförslagen, skärpta krav på kriminalisering och därmed de konsekvenser de kan få för den enskilda individen. Sverige ska leva upp till internationella åtaganden, vilket är utredningens huvudsakliga uppdrag att pröva. Dock bör en bättre konsekvensanalys vid så omfattande integritetsinskränkningar på grund av brottens allvarliga karaktär ha genomförts. Särskilt som vi idag har begränsad kunskap om vilka som reser, vilket tydligt framkommer i utredningen. En trend som inte har lyfts över huvud taget är att ett ökat antal unga flickor/kvinnor har rest, där syftet med resan inte lika tydligt handlar om att delta i strid, men att bidra på andra sätt.

Svårigheter att få information om de som eventuellt återvänder, att lagföra dessa utifrån de rekvisit som föreslås och återanpassa dessa individer till samhället har lyfts av berörda myndighet utan att det på något sätt har analyserats utifrån utredningens förslag på ökad kriminalisering. Andra aktörer som exempelvis det civila samhället som idag i olika forum möter individer, ofta unga, som riskerar att radikaliseras, rekryteras och i slutändan kanske också reser har uttryckt en oro för ökad misstänksamhet och svårigheter att verka framåt på grund av kraven på kriminalisering. Det förebyggande arbetet riskerar genom förslagen att bli försvårat och i vissa fall omöjligt att genomföra.

Förslag

Myndigheten föreslår därför att det innan en så omfattande lagstiftning kring terrorismresor, rekrytering med mera beslutas, genomförs en mer grundlig analys. Analysen bör ske utifrån ett brett målgruppsperspektiv, konsekvenser för ett

förebyggande arbete för myndigheter, civilsamhälle med flera samt möjliga konsekvenser för unga lagöverträdare om den nya lagstiftningen kommer till stånd.

I övrigt har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor inga synpunkter.

I detta ärende har vikarierande generaldirektör Eva Theisz beslutat. Lena Hallberg, handläggare, har varit föredragande.

Eva Theisz
vik. generaldirektör

Lena Hallberg
handläggare

